

Concours hippique v Paříži.

O velikonočních svátcích odbyvaly se ve velkém paláci na Champs-Élysées vojenské koňské závody.

Vavříny championátu ve skoku do výšky sklídl major Horment, velitel remontního depa v Aleçonu, který se svým skvělým koněm „Lady's — Memory“ dostihl výšky 2'20 m.

Výškový rekord byl v roce 1914 v Paříži 2 m, v Londýně v roce 1913 2'15 m.

Kapitán Crousse dosáhl se svým báječným „Conspirateur“ roku 1905 rovněž 2'20 m a přivedl to 12. dubna 1916 až na fenomenální výšku 2'35 m, která dosud nebyla překročena. HK.

Z NAŠICH REVUÍ.

V „Naši Řeči“ (roč. IV., číslo 1.) uveřejněna jest výzva čtenářům, aby sbírali válečná slova. Světová válka způsobila veliký převrat nejen v politických a hospodářských poměrech všech kulturních národů světa, ale zasáhla pronikavě i do všech projevů lidstva v každé společenské vrstvě. Nejen u lidí, kteří po léta dleli na nejrůznějších bojištích, ale i u těch, kteří zůstali doma u svého povolání a u svých rodin, způsobila pětiletá válka hluboké otřesy a převraty. Jest tedy zcela přirozeno, že tyto poměry a otřesy zanechaly stopy i v jazyce, který jest výrazem života. Nové dojmy, věci, zřízení, poměry atd. zvláště na bojištích přinesly do jazyka spoustu nových slov, která se rodila sama v ústech lidí; i ve vnitrozemí vznikala nová slova, jichž před válkou nebylo, na př. ponorky, nápor, zázemí, a mnoho jiných slov a výrazů. Až bude zpracován veškerý archivální materiál československého vojska na Rusi, poznáme, jaké bohatství nových slov zrodilo se u armády sibiřské. Veliké množství slov vzniklo též u čs. zahraničních vojsk ve Francii a Itálii.

Sběratelská práce válečných slov, která vznikla u vojska, nebude ovšem snadná; půjde především o to, aby bylo zjištěno, jakého druhu slova vznikla za války v poli, doma i za hranicemi. Všechna tato nová slova jsou cenným materiálem nejen jazykovým, ale i kulturním a historickým. Budou pro budoucího historika důležitým pramenem poznání našeho života, našich poměrů a pod. za světové války. Vzpomeňme jen, jak jest pro nás důležité každé slovo z dob dávno minulých!

Tato válečná slova upadla by později v zapomenutí, zapomnělo by se na jejich původ, na dobu vzniku a na okolnosti, za jakých se rodila.

Již za války byla v Německu a ve Francii oceňována důležitost tohoto válečného slovníku a zejména vojenských slov za války vzniklých; tam byla válečná slova sbírána a zaznamenávána, materiál tříděn, a vydává se nyní pečlivě tiskem. Upozorňujeme příslušníky naší armády, kteří si zajisté všichni vytvořili svou osobitou řeč vojenskou, aby ze své paměti zaznamenali všechna válečná

slova, kterých se ovšem před válkou ani doma ani na vojně neužívalo, a přispěli tak k úplnosti českého slovníku válečného. Každé slovo budiž opatřeno výkladem, co znamená nebo znamenalo, po případě budiž napsána i věta, v níž by se takové slovo vyskytlo, a udán pramen, odkud toto slovo pochází, od koho je zapisovatel slyšel, kde je četl, kdy se po prvé vyskytlo, kdo je utvořil a za jakých okolností, kde se to slovo zrodilo, jak bylo rozšířeno (zdali jen v armádě rakouské, nebo jen v legiích ruských, francouzských nebo italských) a pod.

Dotazy a příspěvky budtež zasílány buď redakci „Naši Řeči“ nebo Československému vědeckému ústavu vojenskému, který sebraný materiál zašle pracovníkům českého válečného slovníku. Jsme přesvědčeni, že čs. důstojnictvo zúčastní se činně této důležité kulturní práce a stane se tak spolupracovníkem českého válečného slovníku.

V příštím čísle zmíníme se o některých ukázkách došlých příspěvků.

V „Naši Řeči“ (roč. III., číslo 5.) upozorňuje Jiří V. Klíma na všeobecně užívané slovo „válečný poškozenec“, jímž se má rozumět „válečný mrzák, zmrzácelý vojin, vojenský invalida“, a které jest nesprávným překladem německého „Kriegsbeschädigter“. J. V. Klíma jest toho názoru, že pro vojny invalidy stačí naše slovo „mrzák nebo zmrzácelý.“ Jest správné, že slovo „válečný poškozenec“ bylo zavedeno proti duchu našeho jazyka. (Zavedla je „Státní zemská ústředna pro král. České pro péči o vráťivší se vojny“, která počala 1. března 1917 vydávati svůj věstník nazvaný „Péče o vojny válekou poškozené“). Vmysleme se však do duše vojáka invalidy, mladého muže, který v plném rozkvětu mládí a síly ztratil na bojišti své zdraví; muž nejnešťastnější, který snad za dlouhá léta svého zranění jest již smířen se svým osudem, ale jehož duše se bolestně rozechví, dotkne-li se někdo slovem jeho osudu a bolesti, který se cítí nejšťastnějším, když jej ani nikdo „válečným poškozenecem“ nejmenuje, poněvadž žije v hojivém klamu, že nikdo jeho bolesti nevidí. Snad stačí říci „vojin (důstojník) válekou poškozený“, nebo i užívati cizího slova „invalida“? Neužívaje

však slova „mrzák“, kterým myslí se i ten, který již od svého narození patřil mezi „slabě zdravím“ v lidské společnosti.

„Osvěta“ (roč. 49., číslo 10.) přináší článek Boh. Bauše „Dvě zákeřných prostředků válečných“. (Jedovaté plyny a ponorky.) V první části svého pojednání zmiňuje se B. Bauše o používání otravných plynů ve světové válce. Vzpomíná dob ze starověkých válečných dějin, kdy pověstní Vandalové, aby se zmocnili obléhaného města, používali morového zápachu ze zdechlin povražděných zvířat, která ležela před hradbami obléhaného města. V našem století pomáhala chemie. Němci byli první, kteří v dubnu roku 1915 počali užívat smrtelných plynů k ničení lidí v zákopech. Bylo použito chloru, který byl z chemických továren vynesen na pole válečné. Chemická výroba chloru nebyla ve Francii na takovém vysokém stupni dokonalosti jako v Německu. Teprve nutnost použití těch samých zbraní nutila spojení k velkovýrobě tohoto strašného plynu. Ve Francii vznikaly proto velké moderní závody (na př. v Dauphiné atd.), takže jest tam nyní světová výroba chloru pateronásobná jako před válkou.

Ve druhé části uvedeného článku pojednává B. Bauše o ponorkách, o jich vzniku a používání ve světové válce.

O lodích ponorných nebylo před válkou mnoho slyšeti, neboť nehrály před světovou válkou ve válečnictví závažnou úlohu. Teprve Německo po svém neúspěchu u Verdunu použilo bezohledně ponorek proti všemu obchodnímu loďstvu na moři. Nelekl se ani hrozby Ameriky, neboť počítalo s jistým vítězstvím. Dohodové státy všemi prostředky čelily útokům ponorek: množily se vynálezy, které měly za úkol znemožňovati nebo aspoň zmenšovati činnost ponorek, a stavěly úsilovně nové lodě, aby ztráty způsobené ponorkami byly nahrazovány. Koncem roku 1917 mohl se již s určitostí předvídati neúspěch německé ponorkové války. Za války docházely nás pouze neúplné a jednostranné zprávy o činnosti ponorek. Teprve nyní možno si utvořit obraz na základě odborných úředních zpráv.

Červencové číslo časopisu „La Nature“ z roku 1919 přináší líčení námořního válčení v roce 1918. B. Bauše podává obsah tohoto článku. Po celou dobu války nebylo rozhodných námořních bitev. Válečné operace na moři obmezovaly se pouze na episody, blokády německého loďstva a na defenzivní boje proti ponorkám. Mimo Evropu nebylo v roce 1918 žádné vážnější příhody na moři; pouze směle výpravy německé lodi Seeadler napříč Tichým oceánem, která však na konec ztroskotala u ostrova Págues. V Evropě sběhla se v roce 1918 význačnější námořní srážka dne 20. ledna blíže Dardanel, kde německé lodi Goeben a Breslau napadly britské lodi chránící blokádu. V tomto boji byly potopeny dva anglické monitory Raglan a M 28 u ostrova Imbros. Ještě téhož dne byly však obě německé lodi zničeny. Dne

7. září 1918 byl německou ponorkou potopen francouzský křižník Dipetit-Thonars a dva dny před podepsáním příměří 11. listopadu ztratilo britské loďstvo před Gibraltarem dreadnought.

Německým ponorkám uložena byla veliká činnost ke zničení rozsáhlé minové přehrady, zřízené mezi ostrovy Orkadami (sev. Anglie) a pobřežím Norvejska pro ovládnutí Severního moře; všechny podmořské útoky byly však odraženy.

Hlavní snahou proti ponorkovému válčení bylo zatarasiti ponorkám jejich basis a jejich útočení. Koncem roku 1917 zřízeny dvě hlavní baráže: jedna podél břehů Hanoverska a Šlesviku, druhá v Kattegatu. Tato byla však roku 1918 opuštěna, poněvadž německá admirálita zbudovala protibaráž u špičky Jutska. Roku 1918 byla minami zatarasena cesta mezi Orkadami a Norvejskem, aby se uzavřel přístup do Atlantického oceánu německým ponorkám přicházejícím od Skagerraku nebo uniklým ze zálivu Helgolandského. Baráže obsahovaly v sedmi řadách miny vzdálené od sebe na 100 m v každé řadě. Bezpečnost průlivu La Manche zajištěna hlavně mezi Southamptonem a Cherbourgem. Anglie během války užila více než milionu min, zhotovených hlavně ve Francii; i Spojené státy účastnily se velice činně této práce, takže počátkem října bylo již položeno 250.000 amerických min v baráži orklandské.

Na pobřeží nepřátelském bylo nemožno ponorkám uzavřiti přístav pro bdělou nepřátelskou dělostřelbu, která bránila přiblížení se. Bylo proto nemožno zatarasiti hnízdo ponorek, které měly svou basis v Bruggách a v Ostende. Aby byla zabezpečena základna dohody v Pas de Calais, uznala admirálita v Londýně, že jest nutno tato útočiště ponorek zničiti.

V den sv. Jiří, patrona Anglie, byly současně zahájeny dva podniky proti Bruggám a Ostende; vedl je viceadmirál Roger a Keyes.

Hlavního účelu výpravy proti Bruggám bylo dosaženo; upotřebení Brugg za basis operací bylo pro Němce ztraceno, a základna ponorek přenesena do Emden. V Ostende měla výprava úkol zatarasiti pouze přístav. Útok se nezdařil, a byl obnoven 9. května, kdy zatarasení, třebaž nebylo provedeno úplně, mělo úspěch. Ponorková válka vyvrcholila během měsíce dubna 1917; od té doby však účinek klesal, jak ukazuje diagram zkáz, ponorkami způsobených od r. 1917 do 1918. Ponorky používaly se zvláště zálibou útoků na lodi nemocniční a na lodi Červeného kříže, ač tyto byly označeny zřetelnými světelnými odznaky. Nedivíme se proto rozhořčenosti v dohodových státech, které odpovídalo pouze vážnosti podobných hanebností.

Podniků na obranu proti ponorkám přibývalo. Nastala vytrvalá honba a pronásledování: rybáři ozbrojili se děly, jichž výstřel přivolal pomoc, ponorky pronásledovány na

povrchu eskadrami, objevily se těž osamělé lodí, „mystery ship“, maskované jako nevyzbrojený křižák, ve vzduchu byly pak v činnosti hydraviony a říditelné vzducholodi. Jeden z největších pokroků stal se tím, že nalezen byl prostředek, sluchem objeviti blízkost ponorky, plovoucí pod vodou. Jest několik systémů naslouchátek; ve Francii užívali modelu Walzerova, velmi jednoduchého, který zachytí lomoz ponorky ze vzdálenosti 600 m. Noční útoky byly pro ponorky osudné, poněvadž v noci periskop špatně ukazoval, kdežto naslouchátko nerušeně fungovalo.

Berlínská admirálita uveřejňovala velice přehnanou statistiku ponořených obchodních lodí, aby povzbudila stisněnou náladu v Německu. První vzdorovitosti v německém námořnictvu vznikly roku 1918 při odvodu do posádek pro ponorky. Propast mezi námořníky a důstojníky se stále prohlubovala. Když pak koncem října mělo vyplouti loďstvo „Hochseeflotte“, odepřela posádka poslušnost. Na revoltu následovala exekuce, 100 vzdorujících námořníků bylo vyloďeno a na souši zastřeleno. 1. listopadu vztýčen rudý prapor na lodích v Kielu; námořníci zmocnili se města a všech závodů námořních. Po Kielu následoval Wilhelmshafen. Tak skončila zákeřná válka ponorková, tak sebevdomě v Německu započala.

V „Cestě“ (roč. II., čís. 30., 32., 33., 34., 35., 36.) uveřejňuje Vincenc Červinka „Sibiřské portréty“, jak je zachytil na svých cestách po Sibiři v létě a na podzim roku 1919 u naší československé armády na Sibiři. Líčí život a osudy vůdců čs. vojska na Rusi: Generála Čečka, gen. Gajdy, podplukovníka Jaroše, generála Janina, generála Syrového a plukovníka Medka.

Rovněž v čísle 41. „Cesty“ otiskuje V. Červinka svou přednášku „Návrat“, kterou přednesl na večeru „Živých novin“ v pražské Městanské besedě 14. března 1920, a v níž vzpomíná svého pobytu v Rusku.

Čas. „Národ“ uveřejňuje v čís. 2. a 5. (roč. IV.) článek V. Červinky „Naše sibiřská armáda a Dálný Východ“, v němž objasňuje poměr mezi republikou Československou a Čínskou.

V „České Revui“ (roč. XIII., čís. 5.) pojednává JUDr. Bedřich Linhart o „Soudu nad Vilémem a jeho družinou“. Odsouzení králů a knížat i popravy jejich nejsou v dějinách vzácností. Anglický parlament odsoudil Marii Stuartovnu, která byla královnou cizího státu, i vlastního krále Karla I., národní konvent francouzský odsoudil Ludvíka XVI. i Marii Antoinettu; tito tři byli souzeni revolucí.

Napoleon I. nebyl vůbec postaven před soud. Čtyři dny po bitvě u Waterloo vzdal se trůnu. Už tehdy při prvním jednání o příměří žádali generálové velké aliance, aby jim byl císař vydán jako válečný zajatec; 1. července 1815 opakovaly tři spojené moc-

nosti tuto žádost notou, v níž se pravi, „že mocnosti považují za podstatnou podmínku míru a opravdového klidu, aby Napoleonu Bonapartovi bylo znemožněno rušiti pro budoucnost pokoj ve Francii a Evropě“. Pak byl Napoleon převezen na ostrov sv. Heleny a tam hlídán až do své smrti jako válečný zajatec.

Jinak bylo rozhodnuto o Vilému II. Veškeré mocnosti spojené a přidružené vznesly v čl. 227. mírové smlouvy s Německem veřejnou žalobu proti bývalému císaři německému pro nejhrubší provinění proti mezinárodní mravnosti a posvátné autoritě smluv. Budiž ustanoven zvláštní soud, a obžalovanému budež poskytnuta práva obrany. Tento tribunál, v němž mají zasedati zástupci Spojených států, Anglie, Francie, Itálie a Japonska, má souditi na základě nejvyšších zásad mezinárodní politiky.

Vilém II. není obžalován pro některý zločin, definovaný v trestních zákonících, ani pro činy, které se přiči zákonům a zvyklostem válečným, jak se mluví o nich v čl. 223. téže smlouvy při závazku Německa k vydání dalších provinilců válečných.

Patrně bude se mu klásti za vinu, že spolupůsobil při úmyslné provokaci války, že porušil neutralitu Belgie a Lucemburska a že nařizoval a dovoľoval maření lidských životů a ničení statků hmotných při vedení války. Němci poukazují však k tomu, že takové činy nebyly dosud za trestné prohlášeny, že byly až dosud právem panovníků, anebo že Vilém patří pouze před soud svého národa. Právě tak, jako nemůže však žádný stát býti bez předpisů trestních, tak ani světové společenství nemůže obstáti bez mezinárodního práva trestního, jež by stíhalo i národy. Tak navrhuje Nippold ve své knize „Die Gestaltung des Völkerrechtes nach dem Kriege“ (1917). Jest to pouhý důsledek zřízení Svazu národů a doplnění jeho organizace mezinárodní trestní justici.

Mírové smlouvy s Německem a Rakouskem ustanovují, že vlády poražených států přiznávají spojeneckým mocnostem, tedy i našemu státu, právo, aby postavily před své vojenské soudy osoby obžalované z činů, přičičích se zákonům a zvykům válečným a odsoudily je po případě k trestům ustanoveným zákony té které mocnosti. (Viz čl. 228.—230. Vers. a 173.—175. St. Germain.) Poražené státy jsou povinny k takovému soudu obžalované osoby vydati.

Zákony války nejsou dosud celkově kodifikovány.

V deklaraci pařížské ze dne 16. dubna 1856 nalezneme krátké prohlášení o zákazu opravňovati soukromé lodí ke kořistění nepřátelských obchodních lodí, o právech neutrální vlajky a neutrálního zboží a o podmínkách blokád. V pozdější konvenci londýnské (ze dne 26. února 1909) bylo pojednáno podrobně o blokádě, o prohlídce lodí atd. Tato konvence byla státy podepsána, ale až dosud ani jediným státem nebyla

ratifikována. Pravidla pro vedení války pozemní obsahuje konvence t. zv. ženevská o raněných a v poli onemocnělých vojácích, uzavřená 22. srpna 1864 a revidovaná 5. července 1906. Některé její zásady byly upraveny pro válku námořní v konvenci č. X. mírové konference haagské z r. 1907. Dne 29. července 1899 přijaty byly při I. haagské konferenci deklarace, jimiž se zapovídá používání střel, které mají za účel rozšiřovati otravné plyny, jakož i střel, které se v těle rozšiřují a splošťují. Dne 18. října 1907 ujednána byla další deklarace (při II. haagské konferenci), zakazující vrhání střel nebo výbušných látek s balonů a letadel. Téhož dne ujednána VIII. konvence o kladení podmořských min. Současně uzavřena konvence IX., v níž jest zapověděno stříleti z námořnických lodí na přístavy, města, osady a budovy, které nejsou hájeny. Nejvíce předpisů, které přicházejí v úvahu, obsahuje konvence IV. a připojená k ní pravidla o zákonech a zvyklostech války pozemní.

Čteme-li onu řadu zákonů a kodifikovaných zvyklostí války a srovnáme-li je se skutečnými událostmi, jak jsme je prožili,

shledáváme, že tato tendence k osobní odpovědnosti jest jen dalším vývojem zásad před válkou uzavřených konvencí. Musíme proto schvalovati, aby ti, kdož ony známé válečné ukrutnosti nařizovali, byli náležitě potrestáni.

Proti tomu namítají Němci, že ustanovení mírových smluv z r. 1919 o sankcích jsou v odporu proti dosavadní teorii co do tak zv. klausele amnestijní, kterou se rozumí ustanovení mírové smlouvy, jímž se strany válčící vzdávají jistých nároků vzniklých v souvislosti s válkou, a bývalo odůvodňováno úvahou, že skončením války jsou všechny vzájemné reklamace vyrovnány. Ve většině byla tato klausele vkládána do mírových smluv.

Další obsah článku dra. Bedř. Linhartu přineseme v příštím čísle.

V témže čísle „České revue“ uveřejněn jest článek Vinc. Červinky „Česká anabase 1917—1919“, její dějiny a dějiště, který jest důležitým příspěvkem k dějinám československého vojska na Rusi.

Tn.

LITERÁRNÍ PŘEHLED.

Literatura česká.

(Pokračování.)

Když okovy zlomeny. Nákladem Em. Šolce v Karlině. Cena K 10.—.

V tomto bohatě vypraveném díle s přetvárnými obrazy jsou zachyceny události našeho osvobození, počínaje dnem památné manifestace 14. října, kdy Rakousko naposledy projevilo brutálnost své vojácké a policejní zvůle, a podává se historie prvních tří měsíců naší svobody. Kniha vylicuje a zobrazuje ruch prvních dnů po prohlášení svobody, návrat našeho vojska do vlasti, výjevy z vojenské přísahy, z návratu legionářů, z manifestací pro Slovensko, život našich zahraničních vojsk v cizině, uvítání presidentovo atd. Jest to památník z prvních dnů české revoluce, který bude se zájmem po letech prohlížen a čten.

Jaroslav Nauman: Kročeje. (Vyšlo nákladem Č. Obce Sokolské. V Praze 1919.)

Jest to mohutná epopeje vítězství sokolské myšlenky. Má i několik zmínek o akci zahraničních krajanů. Mezi nejmohutnější místa celé hry lze počítati scénu třetího obrazu, ve které sokolský náčelník, sloužící

jako rakouský voják, vykládá na ruské frontě svým soudruhům z vojenské hlídky zprávy o akci ruských Čechů, když z nedalekých ruských zákopů zazní píseň „Kde domov můj“, zpívána členy „České Družiny“.

Rok práce. Vydal tiskový odbor prezidia ministerské rady. V Praze 1918.

V tomto památníku, vydaném u příležitosti výročí naší samostatnosti, podána jest bilance práce všech ministerstev Československé republiky. Ministerstvo národní obrany podalo zde stručný a přehledný obraz své činnosti v prvním roce naší samostatnosti.

Základy občanských nauk. Štefánikova knihovna spisů vzdělávacích sv. I. Sborník přednášek konaných ve vzdělávacím kurse MNO. V Praze 1919. Nákladem Vědeckého svazu čs. důstojnictva. Cena K 15.—.

V této znamenité knize uveřejněna jest přednáška Karla Vaničky: Bratrství a kázeň, kapitána Rud. Nováka: O disciplíně legionářů a plukovníka K. Hanfa: Důstojník a voják, mimo jiné přednášky z oboru lidové